

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Α' ΤΟΜΟΥ

Ιανουάριος 1963 — Δεκέμβριος 1964

Τεύχη 1 — 10

*Επιστημονικὸν ὄργανον τοῦ Συλλόγου Παιδαγωγῶν - Ψυχολόγων
Πτυχιούχων Πανεπιστημίων Ἐξωτερικοῦ*

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

	Σελ.	Τεῦχος
<i>Τῆς Συντάξεως</i> : Ἡ ἔκδοσις	1	1
» » : Προβλήματα σχετιζόμενα μετὰ τὴν σύνταξιν ἀναλυτικοῦ προγράμματος	1	B
» » : Ὑπόμνημα πρὸς ἔξοχ. Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὀρησκευμάτων	1	4
» » : Πρὸς τὸν δεῦτερον τόμον μας	1	6

Μ Ε Λ Ε Τ Ε Σ

I. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

<i>Κ. Ἀνανιάδης</i> : Ἡ ἀγροτική ἐκπαίδευσις στὰ πλαίσια τῆς γενικῆς Παιδείας	15	6
<i>Κ. Ἀνανιάδης - Γ. Μαραγκουδάκης</i> : Ἀγροτική καὶ Ἀγροτεχνική ἐκπαίδευσις στὴν Ἑλλάδα	59	7
<i>Φιλίπ Βερνόν</i> : Σύγχρονοι ἀπόψεις περὶ νοημοσύνης καὶ μετρήσεως αὐτῆς (μεταφρ. Τ. Πασσάκου-Κυριαζοπούλου)	19	2
» » : » » »	15	3
<i>Ἄρ. Βουγιούκα</i> : Τὰ φαινόμενα τῆς προσαρμογῆς στὴ λειτουργία τῆς ἀντιλήψεως	3	4
» » : Ἡ διαδικασία τῆς μαθήσεως	51	7
<i>Θεοφράστου Γέρου</i> : «Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμισις» (κριτικὴ)	8	5
<i>Γ. Γεωργιάδης</i> : Τὸ Ἀμερικανικὸν σύστημα ἐκπαιδεύσεως	92	8
<i>Π. Ε. Δέρα</i> : Ὑπαρξισμὸς - Ἀγωγή, Ψυχολογία καὶ Ψυχιατρικὴ	161	9
<i>Ἔρנסτ Κασίρερ</i> : Τί εἶναι ἄνθρωπος. Μετάφρ. - Σχόλια Θ. Γέρου	9	1
» » : » » » » » »	14	2
» » : » » » » » »	13	3
<i>Βασιλ. Α. Κονιδιτσιώτου</i> : Διαλεκτικὴ Ἀγωγή	3	1
» » : » » » »	11	2
<i>Βασ. Ι. Δαζανᾶ</i> : Abbé de l' Erpée, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἀγωγῆς τῶν κωφαλάλων	215	10
<i>Γεωργίου Μαραγκουδάκης</i> : Ψυχολογία Μαθήσεως καὶ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα	140	9
» » : Στοιχεῖα Νευροφυσιολογικῆς Ψυχολογίας	14	1
<i>Ἄντ. Μπενέκου</i> : Εἰσαγωγή στὴν Ψυχολογία τοῦ Bruner	22	2
» » : » » » » »	19	3
» » : Προβλήματα καὶ πειραματισμοὶ γύρω ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν	107	8

	Σελ.	Τεύχος
Ι. Σ. Μπρούνερ : «Η έννοια τῆς δομῆς στὴ σύγχρονη Παιδαγωγική» κατὰ μετάφραση Γ. Μαραγκουδάκη καὶ Ἀντωνίου Μπενέκου	11	5
Κ. Πασάκου : Σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ μέθοδοι εἰς Ψυχολογίαν καὶ Παιδαγωγικήν	21	1
» » : » » »	32	2
Γ. Κ. Παπαγεωργίου : Δυσκολίες στὴν ἀνάγνωση καὶ γραφή .	199	10
Τριαντ. Τριανταφύλλου : Αἱ ἀνθρώπιναι σχέσεις εἰς τὴν Ἀγωγήν	2	6
Κ. Χάρη : Ἡ ἐπιστημονικότητα τοῦ διδασκάλου καὶ ἡ στάθμη τῶν σπουδῶν του	78	7
Λ. Χουσιάδα : Παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἐπαγωγικὴ καὶ παραγωγικὴ σκέψη	4	2

II. ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ - ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΙΚΗ - ΥΓΙΕΙΝΗ

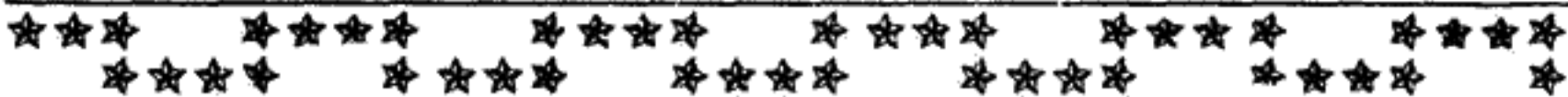
Διδακτικοὶ πειραματισμοὶ

Α. Βουγιούκα : Ἐνα εὐκαιριακὸ θρησκευτικὸ μάθημα	181	9
» » : Ἡ προσφορὰ τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου στὰ παιδικὰ γράμματα	36	2
Θεοφράστου Γέρον : Ἡ Ὄρθογραφία τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 διδακτικὸν πρόβλημα τοῦ σχολείου	47	3
» » : » » »	35	4
» » : » » »	32	5
Α. Κακαβούλη : Παιδικὰ ἐλαττώματα καὶ ἡ ἀντιμετώπισίς των εἰς τὸ σχολεῖον	39	4
Εὐθ. Κασιώλα : Πορίσματα τέστ Ἀναγνώσεως	30	1
» » : » » »	44	2
» » : » » »	18	4
» » : » » » καὶ Ἀριθμητικῆς	15	5
» » : Τὸ πρόβλημα τῶν καθυστερημένων μαθητῶν στὸ σχολεῖο	186	9
» » : » » »	230	10
Ἀντ. Κρέτση : Ἡ μαθητοποίηση τοῦ μαθητοῦ	26	1
» » : » »	32	2
Γ. Κυριαζοπούλου : Ἡ Σύνταξις τοῦ συγχρόνου Ἀναλυτικοῦ προγράμματος	34	1
» » : » » »	48	2
Ν. Δυμπέρη : Πρότυπα Δημοτικὰ Σχολεῖα	132	8
Γ. Μαραγκουδάκη : Σχέδιον Ἀναλ. Προγραμ. τῆς Α' τάξεως τοῦ Δημ. Σχολείου	1	3

		Σελ.	Τεύχος
	Ἄντ. Μπενέκου : Συμβολή εἰς τὸ πρόγραμμα συγκεντρώσεως τῆς διδακτέας ὕλης	24	4
	» » : » » » »	27	6
Τῆ	Γ. Ξεκάλου : Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος εἰς τὸ παιδί	26	2
»	» » : » » » »	26	3
»	» » : » » » »	12	4
	Εὐαγ. Παπαγιαννάκη : Τὰ τρία «Τί»	21	4
	Δ. Κ. Παλυβοῦ : Ἡ ψυχολογία τῶν πεποικισμένων παιδιῶν	174	9
»	Κ. Πασσάκου : Προσπάθειαι ψυχολογικῆς καὶ Παιδαγωγικῆς παρακολουθήσεως τοῦ μαθητοῦ	195	9
	» » : » » » »	243	10
	Ν. Πετρουλάκη : Πηγαι καὶ μορφῆ μαθήσεως	28	5
	Ἑλπ. Σταματάκη : Ἡ φιλολογία τῶν παιδιῶν	228	10
Ε	Ἰω. Χαραλαμποπούλου : Τὰ προβλήματα τῆς Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς τοῦ λαοῦ μας	38	1

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

	Θ. Γέρον : Educational Strategy for developing Societies τοῦ Adam Curle — Κριτικὴ Ἀνάλυση	90	7
	Τ. Κυριαζοπούλου : Ἡ Ἐπέκτασις τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως	137	8
	Ἰω. Καμπανᾶ : Ἐπιθεώρηση τοῦ βιβλίου Ἰω. Κυριαζικίδου : «Εἰσαγωγή στὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸν»	148	10
	Κ. Κίτσου : Ἰδρυσις Ἰνστιτούτου τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀγωγῆς	35	5
	Ν. Μπάρκα : Ἐκθεσις ἀναφερομένη εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ ἐν Ἀθῆναις συγκληθέντος Διεθνoῦς Συνεδρ. Μαθημ)κῶν	40	6
	Ἄντ. Μπενέκου : Ἐπιθεώρηση βιβλίου : 1) Ἑλπ. Σταματάκη : «Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐνηλίκων» 2) Reiser - Leythman - Frankl - Lefgren : «Μιὰ προσπάθεια συνενώσεως τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως» Μεταφρ. Σχόλια Τρ. Τριανταφύλλου καὶ Γ. Μαραγκουδάκη. 3) Δ. Κ. Βακάλη : «Ἡ Ἐνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία»	95	7
	» » : Ἡ ἐπιθεώρησις τοῦ βιβλίου Ν. Πετρουλάκη : «Γενικὴ Διδακτικὴ»	147	8
	Γ. Ζύδη : Στατιστικὴ περὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως	52	2
	Γ. Ξεκάλου : Διεθνῆς ἐκπαιδευτικὴ κίνησις	43	1
	Κ. Πασσάκου : Βιβλιοκρισία τοῦ βιβλίου «Ἡ Κρήτη τοπίον, ἀνθρωποι, γεγονότα, θρύλοι» — Λ. Γ. Πετρίδη	48	6
	Τ. Τριανταφύλλου : Ὁργάνωσις Σεμιναρίου	56	2

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΑΝ. ΚΑΣΙΩΛΑ

B. Ed. Πανεπιστημίου Έδιμβούργου

Τ Α Τ Ε Σ Τ

“Όπως ανέφεραμε παραπάνω για την εξακρίβωσι τῶν μειονεκτικῶν μαθητῶν χρησιμοποιοῦνται τὰ διάφορα test ὅπως τὰ test νοημοσύνης, ἐπιδόσεων, προσωπικότητος. Θεωροῦμε σκόπιμο νὰ εἰποῦμε λίγα λόγια κλπ. Τὰ test αὐτὰ εἶναι ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικὰ, καὶ μὲ τὰ ἀτομικὰ test ἐξετάζομε ἓνα ὑποκείμενο κάθε φορά, ἐνῶ μὲ τὰ ὁμαδικὰ ἐξετάζομε συγχρόνως μιὰ ὁμάδα ἢ τάξι παιδιῶν.

Τὰ test ἐπιδόσεων ἀποτελοῦνται ἀπὸ σύντομες ἐρωτήσεις καὶ μὲ αὐτὰ ἐκτιμοῦμε τὴν ἰκανότητα τῶν μαθητῶν στὴν ἀριθμητικὴ, στὴν ἀνάγνωσι, στὴ γραφὴ κ.λ.π. σχολικὰ μαθήματα. Καὶ αὐτὰ ἄλλα εἶναι ὁμαδικὰ καὶ ἄλλα ἀτομικὰ καί, στὰ ὁμαδικὰ οἱ ἀπαντήσεις δίνονται γραπτῶς, στὰ ἀτομικὰ δὲ δίνονται προφορικῶς. Μ' αὐτὰ τὰ test ἠμποροῦμε νὰ κάνωμε συγκριτικὰς μετρήσεις (ἐπιδόσεις ἀτόμων καὶ ὁμάδων, τάξεων, συγκρίσεις μεταξὺ τῆς ἐπιδόσεως ἑνὸς μαθητοῦ καὶ τῆς ἐπιδόσεως ἄλλων μαθητῶν ἄλλης ἡλικίας καὶ τάξεως. Ἡ ἐρμηνεῖα τῶν ἀποτελεσμάτων εἶναι εὐκόλος. Γιὰ νὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα ἀξιόπιστα πρέπει τὰ test νὰ εἶναι σταθμισμένα γιὰ παιδιά μιᾶς ὠρισμένης ἡλικίας καὶ χώρας, καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται μόνο γι' αὐτὰ. Ἀπαραίτητα εἶναι καὶ τὰ διαγνωστικὰ test μὲ τὰ ὁποῖα ἐξετάζομε τοὺς καθυστεροῦντες μαθητές.

Τὰ test νοημοσύνης ποὺ εἶναι γλωσσικὰ ἢ θωβὰ εἶναι ἀναρίθμητα. Τὰ ὁμαδικὰ test νοημοσύνης εἶναι περιορισμένης ἀξίας γιὰ τὴν ἐτίμησι τῆς πνευματικῆς ὠριμότητος τῶν παιδιῶν ποὺ παρουσιάζουν συναισθηματικὴ ἀστάθεια ἢ διανοητικὴ ἀνωμαλία. Προσοχὴ καὶ κατανόησι ἀπαιτεῖται κατὰ τὴν χρῆσι τῶν ἀτομικῶν test νοημοσύνης, καὶ εἰδικὰ κατὰ τὴν ἐρμηνεῖα τῶν προφορικῶν ἀπαντήσεων διότι ἠμπορεῖ νὰ γίνουσι λάθη. Πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι τὰ test νοημοσύνης εἶναι μεγάλης ἀξίας γιὰ τὴν εξακρίβωσι τῶν παιδιῶν μὲ διανοητικὴ καθυστέρηση καὶ σχολικὰς ἀδυναμίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἅπαν. Χρησιμοποιούμενα μὲ προσοχὴ καὶ κατανόησι δύνανται νὰ μᾶς δώσουν ἀξιόλογα ἀποτελέσματα. Τὰ test ἰδιοσυγκρασίας (χαρακτῆρος ἢ καὶ προσωπικότητος ποὺ ἀναπτύχθησαν πολὺ στὰ τελευταῖα χρόνια βοηθοῦν

πολύ στην εξακρίβωση τῶν αἰτίων τῆς κακῆς προσαρμογῆς καὶ χρησιμοποιοῦνται πολὺ στοὺς ἰατροπαιδαγωγικοὺς σταθμοὺς καὶ κλινικὲς (child quielance clinics) Κατὰ τὴν ἔρμηνεία τῶν ἀποτελεσμάτων χρειάζεται διαίσθησις καὶ αὐτὰ πολλές φορές ἐκφράζονται μὲ ποιοτικούς καὶ ποσοτικούς ὄρους. Τὰ διαγνωστικὰ test βοηθοῦν οὐδὲν ἐξακρίβωση τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν καὶ γενικὰ στὴ διασάφηση τῆς καθυστερήσεως. Εἶναι περισσότερο χρήσιμα στὴν ἀριθμητικὴ ὅπου ἡμποροῦμε νὰ ἐξετάσωμε ξεχωριστὰ τοὺς μαθητὲς στοὺς ἀκεραίους, τοὺς δεκαδικούς, τοὺς κλασματικούς κ.λ.π. ἀριθμούς. Ἐνας παιδαγωγὸς ψυχολόγος ἀκόμη ἡμπορεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ τίς ἐλλείψεις τοῦ μαθητοῦ μὲ μιὰ λεπτομερῆ ἐξέταση τοῦ τετραδίου τῆς ἀριθμητικῆς.

Πῶς γίνεται ἡ εξακρίβωσι τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν

Οἱ μαθηταὶ ποὺ ἀπουσιάζουν ἐπὶ πολλές ἡμέρες ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ εἶναι καθυστερημένοι ἢ παρουσιάζουν εἰδικὲς ἀδυναμίες σ' ὠρισμένο μάθημα ἢ μαθήματα, ἀν καὶ παίρνονται μέτρα ὥστε μὲ ἐπικουρικὴ διδασκαλία νὰ καλύψουν τίς ἐλλείψεις των, ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν στὸ σχολεῖο καὶ ἀποτελοῦν μέλη τῆς ὁμαλῆς σχολικῆς κοινωνίας. Ἀπεναντίας οἱ πνευματικῶς καθυστερημένοι μαθηταὶ δὲν πρέπει νὰ παραμένουν στὸ κανονικὸ σχολεῖο. Ἐχουν ἀνάγκη εἰδικῶν σχολείων καὶ εἰδικῶν τάξεων ὅπου πρέπει νὰ φοιτήσουν πιὸ πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὰ κανονικὰ παιδιά. Στὶς προηγμένες χώρες τῆς Δύσεως ἡ παράτασις τῆς σχολικῆς φοιτήσεως στὰ εἰδικὰ σχολεῖα εἶναι ἕνας χρόνος.

Ἡ εξακρίβωσι ἀρχίζει μὲ μιὰ ἀδρά ἐπιλογή τῶν παιδιῶν ποὺ στὸ τέλος θ' ἀποτελέσουν τὴν ὁμάδα τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων. Στὴν ἐπιλογή αὐτὴ βασικὸ ρόλο παίζει ἡ γνώμη τοῦ δασκάλου. Εἶναι γνωστὸ ὅτι κατὰ τὸν πρῶτο σχολικὸ χρόνο μερικοὶ μαθηταὶ εἶναι ἀδύνατοι στὴν ἀνάγνωσις καὶ τὴν ἀριθμητικὴ καὶ τοῦτο ὀφείλεται σὲ γενικὴ ἀνικανότητα. Ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωστῶν τύπων πνευματικῆς καθυστερήσεως, ἐνῶ ἄλλοι δὲν ξεχωρίζουν μὲ μιὰ ματιὰ. Σὲ σχολεῖα μὲ σημαντικὸ ποσοστὸ καθυστερημένων οἱ δάσκαλοι συνηθίζουν σὲ χαμηλὴ ἀπόδοσις τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ εἶναι ἀδύνατον ν' ἀντιληφθοῦν ὅτι, συγκρινόμενοι καὶ κρινόμενοι μὲ τὰ κριτήρια τοῦ συνολικοῦ σχολικοῦ πληθυσμοῦ, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοὺς εἶναι διανοητικῶς καθυστερημένοι καὶ ἔχουν ἀνάγκη εἰδικῆς μεταχειρίσεως. Ἐπειδὴ τὰ φυσικὰ στίγματα τῆς καθυστερήσεως δὲν εἶναι πάντοτε παρόντα καὶ ἐπειδὴ τὰ τοπικὰ σχολικὰ κριτήρια δὲν εἶναι ἀσφαλῆς ὁδηγὸς γιὰ τὴν εξακρίβωσι τῆς πνευματικῆς καθυστερήσεως πρέπει νὰ καταφεύγωμε στὴ χρῆσι τῶν test γενικῆς νοημοσύνης. Στὴν ἀρχὴ εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ σειρὰ ὁμαδικῶν test νοημοσύνης μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ξεχωρίσωμε ἐκείνους ποὺ ἔχουν Δ. Ν. (Δείκτη νοημοσύνης), πάνω καὶ κάτω ἀπὸ τὸ 70, κατὰ τὴν ἡλικία τῶν 7 χρονῶν. Μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐξετάσεως μὲ τὰ ὁμαδικὰ test νοημοσύνης καὶ τὴ γνώμη τοῦ δασκάλου θὰ γίνῃ ἡ ἐπιλογή τῶν μαθητῶν ποὺ ἔχουν ἀνάγκη μιᾶς προσεκτικῆς ἐξετάσεως μὲ ἀτομικὸ test νοημοσύνης καὶ προσεκτικῆς ἔρμηνείας τῶν ἀποτελεσμάτων. Χωρὶς τὴν χρῆσι τῶν tests δὲν ὑπάρχει καμμία ἐγγύησι γιὰ τὴν σωστὴ ἐπιλογή τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν σὲ μιὰ πρώιμη ἡλικία. Ἄλλος τρόπος γιὰ τὴν εξακρίβωσι τῶν εἶναι νὰ ἀφήσωμε ἕνα μεγάλο ποσοστὸ ἢ ἀριθμὸ μαθητῶν τῆς κα-

τηγορίας αυτής να εξακολουθήσουν τη φοίτησή τους σε κανονικά σχολεία για ώρισμα σχολικά χρόνια, μέχρις ότου γίνη φανερή η αδυναμία των να επιτύχουν το καθωρισμένο μίνιμουμ επιδόσεως και να παρθούν μέτρα. Άλλα κατά το χρονικό τουτο διάστημα θα ζημιώσουν τους συμμαθητές των, διότι θα έχουν απορροφήσει, σ' ένα μεγάλο βαθμό, την προσοχή και τις ενέργειες τών δασκάλων. Ακόμη και μ' αυτόν τον τρόπο εκτιμήσεως και επιλογής δεν ήμπορεί να επιλεγούν κατά το 7ο έτος όλοι οί διανοητικώς ανώμαλοι καθυστερημένοι μαθηταί κατά την περίοδο τής σχολικής φοιτήσεως. Ωρισμένες μορφές νόσου θλάπτουν τις νοητικές δυνάμεις και είναι πιθανόν ότι σημαντικές διαφορές στις ατομικές αναλογίες αναπτύξεως ήμπορούν να κάνουν ώρισμα παιδιά διανοητικώς καθυστερημένα κατά την τελευταία περίοδο τής παιδικής ηλικίας.

Η έκτασι τών ικανοτήτων και επιδόσεων που συχνά παρατηρείται κατά την περίοδο τής έφηθείας είναι δυνατόν να μάς δείξη ότι πολλά παιδιά που, πριν από την περίοδο αυτή, εφάινονταν σαν θραδείς στη σκέψη (θραδύνοες), πρέπει να τα κατατάξουμε στην κατηγορία τών διανοητικώς καθυστερημένων. Γι' αυτό η επιλογή τών διανοητικώς καθυστερημένων μαθητών πρέπει να γίνεται σ' όλη τη σχολική περίοδο και ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια τής σχολικής φοιτήσεως. Στην επιλογή αυτή θα χρησιμοποιούνται τα ατομικά tests νοημοσύνης και θα λαμβάνονται υπ' όψιν η επίδοσι στο test, η βαθμολογία του δασκάλου, η γνώμη του σχολιάτρου, ο έλεγχος επιδόσεως και πληροφορίες αναφερόμενες στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον του μαθητού.

Η εξακρίβωσι τών ανεπιδέκτων άγωγής παιδιών

Η εξακρίβωσι τών παιδιών τής κατηγορίας αυτής δεν παρουσιάζει τις δυσκολίες τής εξακριβώσεως τών διανοητικώς καθυστερημένων παιδιών. Διότι από τα πρώτα σχολικά χρόνια τα παιδιά αυτά δείχνουν ότι δεν είναι σε θέσι να παίξουν αποτελεσματικό ρόλο στο σχολείο ή στην κοινωνία. Από πολύ μικρά παρουσιάζουν καθυστέρηση στην όμιλία, στο θάδισμα και στην συνήθη σωματική φροντίδα. Η επιλογή γίνεται πιο εύκολώτερη αν τα αφήσωμε να φοιτήσουν σε τάξεις καθυστερημένων παιδιών. Εκείνα που έπειτα από παρέλευσι ώρισμένου χρόνου δεν παρουσιάζουν καμμιά ή πολύ μικρή πρόοδο πρέπει να σταλούν σε κέντρα άπασχολήσεως, τα όποια φυσικά δεν υπάρχουν στη χώρα μας, όπως δεν υπάρχουν και τάξεις καθυστερημένων παιδιών.

Αρμόδιοι για την επιλογή

Αρμόδιοι για την επιλογή ή εξακρίβωσι πρέπει να είναι οί τοπικές εκπαιδευτικές αρχές, ήτοι οί Γενικοί Επιθεωρητές και οί Επιθεωρητές. Ακόμη αρμόδιοι είναι και οί δάσκαλοι για το σχολείο ή την τάξη τους. Έπειδή όμως τα παιδαγωγικά ιδρύματα τής χώρας μας δεν καταρτίζουν τους σπουδαστάς στον τομέα αυτό, και για το λόγο αυτό Επιθεωρητές και δάσκαλοι δεν είναι σε θέσι να επιτελέσουν κατά τρόπο επιστημονικό το έργο τής επιλογής, προβάλλει η ανάγκη τής ιδρύσεως «κέντρων παιδικού προσανατολισμοῦ» τα όποια θα επανδρωθούν με δασκάλους ειδικευμένους, με παιδο-ψυχολόγους, ψυχιά-

τρος και άλλους ειδικούς και ό καθένας θά εξετάζη τις περιπτώσεις παιδιών της άρμοδιότητός του και ειδικότητός του.

Περισσότερες δυσκολίες παρουσιάζει ή εξακρίβωση τών διανοητικώς καθυστερημένων και άνεπιδέκτων μαθήσεως παιδιών.

Ό σχολιάτρος είναι υπεύθυνος για την εξακρίβωση τών έλαττωματικών παιδιών και όχι μόνον για την σωματική των ευεξία.

Έπειδή ή παιδαγωγική ψυχολογία προώδευσε κατά τα τελευταία χρόνια είναι αναγκαία ή στενή και φιλική συνεργασία σχολιάτρου και παιδο-ψυχολόγου για την συζήτηση και λύση τών προβλημάτων που παρουσιάζουν τα παιδιά.

Τί πρέπει να έχωμε υπ' όψει μας κατά την έπιλογή

Κατά την έπιλογή και τον καθορισμό της περιπτώσεως διανοητικής ή σχολικής καθυστέρησεως είναι ουσιώδες να λαμβάνωνται υπ' όψει και να αξιολογούνται όλα τα δεδομένα. Είναι αλήθεια ότι ό άριθμός τών παιδιών που έχουν ανάγκη ειδικής παιδείας εξαρτάται έν μέρει από τον χαρακτήρα του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος και έν μέρει από τις συνθήκες έργασίας του σχολείου. "Όσο πιο πολλές ευκαιρίες παιδείας παρέχει το εκπαιδευτικό σύστημα, τόσο πιο λίγες ειδικές τάξεις και ειδικά σχολεία είναι ανάγκη να γίνουν." Έχουν γίνει πολλές έρευνες για την εξακρίβωση του άριθμού τών μαθητών που παρουσιάζουν διανοητική ή σχολική καθυστέρηση, κατά διαφορετικό τρόπο και σε διαφορετικό βαθμό. Ακόμη με άλλες έρευνες μετρήθηκε ή πνευματική ώριμότητα όλων τών παιδιών μιās ήλικίας. Πολλές φορές ή εκτίμηση τών περιπτώσεων διανοητικής καθυστέρησεως και άνεπρακειας βασίζεται επάνω σε θεωρητικούς συλλογισμούς και χωρίς έπαρκεις αποδείξεις. Λαμβάνεται σαν δεδομένο ότι ή νοημοσύνη κατανέμεται όμαλά στον πληθυσμό.

Έτσι τα συμπεράσματα επί περιπτώσεων διανοητικής καθυστέρησεως δέν είναι πάντα αξιόπιστα. Η εκτίμηση του ποσοστού τών περιπτώσεων ήμπορεί να επηρεάζεται από την άγωγή. "Αλλωστε πρέπει να γίνουν έρευνες για την συλλογή πολλών δεδομένων και την συναγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων.

Προχωρούμε τώρα στη κατηγορία τών μαθητών εκείνων που ή καθυστέρησή των όφείλεται στις πολλές άπουσίες. "Όλοι μας γνωρίζομε ότι μέχρι σήμερα τα παιδιά αυτά μένανε στάσιμοι για ένα σχολικό χρόνο στην ίδια τάξη. Αποδείχθηκε όμως ότι το μέτρο και ό τρόπος αντιμετώπισεως του προβλήματος αυτού δέν φέρνει τα άποτελέσματα που περιμένουμε. Γιατι πολλοί μαθητές της κατηγορίας αυτής ήμπορούν, με λίγη ιδιαίτερη βοήθεια, δηλαδή με ιδιαίτερα μαθήματα σε φροντιστήρια, να καλύψουν τα κενά στη μάθησή των και να είναι σε θέση να συμβαδίσουν με τους άλλους. Ακόμη ευχάριστα άποτελέσματα φέρει ή χρήση όμαδικών και άτομικών μεθόδων διδασκαλίας καθώς και ή όργάνωση τμημάτων προσαρμοστικής διδασκαλίας στα όποια οί μαθηταί θα φοιτούν επί τόσο χρόνο όσον έχουν ανάγκην ιδιαίτερης βοήθειας.

Στη Μεγ. Βρετανία το ποσοστό τών μαθητών που είναι καθυστερημένοι έπειδή άπουσίαζαν πολύ καιρό από το σχολείο φθάνει το 0,5%. Θά ήταν πολύ ένδιαφέρο να εύρεθ ή ποιό είναι το ποσοστό τών μαθητών της όμάδος αυτής στη χώρα μας. Από στατιστικές έρευνες σ' άλλες

χώρες αποδείχθηκε ότι το ποσοστό των μαθητών που καθυστερούν σ' όλα τα μαθήματα κυμαίνεται μεταξύ του 1 — 5%. Το μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρείται στις περιοχές που έχουν χαμηλό πολιτιστικό επίπεδο. Συνήθως όμως ή καθυστέρηση παρουσιάζεται στα γλωσσικά μαθήματα και στα μαθηματικά.

Κατά την επιλογή των διανοητικώς καθυστερημένων παιδιών πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψει τα εμπόδια και τις δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπισθούν. Πρώτα - πρώτα το ένα test διαφέρει από το άλλο στην κατασκευή και στην αξιοπιστία. Ακόμη είναι δύσκολο να κάνη κανείς μια πλατεία έρευνα για να ανακαλύψη όλα τα παιδιά της κατηγορίας αυτής. Γι' αυτό και δεν έγιναν πολλές έρευνες για το πρόβλημα των παιδιών αυτών. Ακόμη υπάρχουν άπατηλά πορίσματα από θεωρητικές έρευνες που ήμπορεί να μᾶς οδηγήσουν σε λαθεμένες αποφάσεις κατά την επιλογήν των διανοητικώς καθυστερημένων μαθητών.

Μέχρι τώρα χρησιμοποιήθηκαν τρεις τύποι, ή καλύτερα, τρεις μορφές έρευνας. Κατά την πρώτη μορφή γίνεται εκτίμηση των περιπτώσεων διανοητικής καθυστέρησης σε περιοχές που πιστεύουμε ότι είναι αντιπροσωπευτικές και τα συμπεράσματά μας έχουν γενικό κύρος. "Η ή έρευνα επεκτείνεται σε μια μεγάλη περιοχή με χρησιμοποίησι ομαδικών μεθόδων. "Η τέλος γίνεται έντατική μελέτη ενός τυχαίου δείγματος από ένα μεγάλο γκρούπ.

Η μορφή της μελέτης αντιπροσωπευτικών περιοχών ήμπορεί να εφαρμοσθῆ όταν θέλουμε να εξετάσουμε γενικά τις ικανότητες ή για να μελετήσουμε τη διανοητική καθυστέρηση. Στη Μ. Βρετανία έγινε χρήση της μορφής αυτής. "Ομως πρέπει να έχουμε υπ' όψει μας ότι τα πορίσματα απ' αυτές τις έρευνες υπόκεινται στα λάθη των tests και άλλων παραγόντων καθώς και σε λάθη κατά την έρμηνεία των δεδομένων.

Οί αποδείξεις που προέρχονται από τις έρευνες αναμφίβολα είναι αξιόλογες ἀλλ' ὄχι τέλειες. Είδικά λάθη γίνονται και κατά τις έρευνες σε μεγάλες περιοχές και κατά την έντατική μελέτη των τυχαίων δειγμάτων. Διότι κατά τις πλατειές έρευνες χρησιμοποιούνται ομαδικά tests για την ταυτόχρονη εξέταση μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν και τα ἐκ των ομαδικῶν tests ἀποτελέσματα δὲν εἶναι πάντοτε ἀξιόπιστα. Η εξέταση τυχαίων δειγμάτων με τη χρήση ἀτομικῶν μεθόδων μελέτης εἶναι μεγάλης ἀξίας για την ἀπόκτηση μιᾶς γενικῆς εἰκόνας τῆς κατανομῆς τῆς νοημοσύνης, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς των διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν εἶναι μικρὸς και ήμπορεί να γίνουν λάθη κατά την επιλογή των δειγμάτων. Από έρευνες που έγιναν σ' άλλες χώρες βρέθηκε ότι το ποσοστό των διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν τῆς σχολικῆς ἡλικίας κυμαίνεται μεταξύ του 1 και του 3%. Κατά τὸν προγραμματισμὸ τῆς στοιχειώδους και μέσης ἐκπαιδύσεως πρέπει να λαμβάνεται υπ' ὄψει σὰν πιθανὸ ποσοστὸ διανοητικῶς καθυστερημένων τὸ 1,5%. Ακόμη πρέπει να έχουμε υπ' ὄψει μας ὅτι τὸ ποσοστὸ των διανοητικῶς καθυστερημένων ἀγοριῶν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ποσοστὸν των διανοητικῶς καθυστερημένων κοριτσιῶν.

Ἡ αντιμετώπιση τοῦ προβλήματος των λόγω των πολλῶν ἀπουσιῶν καθυστερημένων μαθητῶν.

Τὸ πρόβλημα των παιδιῶν ἐκείνων που χωλαίνουν στή σχολικὴ ἐρ-

γασία ἐπειδὴ γιὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους ἀπουσίασαν γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, δὲν ἀντιμετωπίζεται σοβαρὰ στὴν σημερινὴ ἑλληνικὴ ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὁ δάσκαλος συνιστᾷ στοὺς γονεῖς τοῦ μαθητοῦ νὰ τὸ βοηθήσουν μὲ ἰδιαίτερα μαθήματα γιὰ νὰ καλύψῃ τὰ κενὰ καὶ ἄλλοτε ὁ ἴδιος προσπαθεῖ νὰ δώσῃ κάποια βοήθεια. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ ἀφίνονται στὴν τύχη των, μόνοι χωρὶς βοήθεια, γιὰ νὰ καλύψουν τὰ κενὰ στὴ μόρφωσί των. Καὶ στὸ τέλος τῆς σχολικῆς χρονιᾶς ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς προβιβάζονται στὴν ἀνώτερη τάξη καὶ ἄλλη μένουν στάσιμοι. Καὶ ὅμως πρέπει καὶ στὴν πατρίδα μας τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν νὰ ἀντιμετωπισθῇ κατὰ τρόπο ἐπιστημονικόν. Πρῶτα - πρῶτα θὰ πρέπει ὁ δάσκαλος νὰ διαγνώσῃ (καὶ αὐτὸ εἶναι εὐκόλο) τίς ἐλλείψεις καὶ τὰ κενὰ ποὺ παρουσιάζει στὴ μάθηση ἓνας μαθητὴς ποὺ ἀπουσιάζει γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἡ διάγνωση εἶναι δύσκολη ὅταν ὁ μαθητὴς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας μεταγγράφηκε σ' ἄλλο σχολεῖο. Δυσκολώτερες γιὰ διάγνωση εἶναι οἱ περιπτώσεις τῶν μαθητῶν ἐκείνων ποὺ παρουσιάζουν πολλὲς ἀπουσίες μικρῆς διάρκειας. Καὶ στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ ἐπιδέξιός δάσκαλος ἢ μπορεῖ νὰ διαγνώσῃ τίς ἐλλείψεις μὲ τὴ χρῆσι τῶν διαγνωστικῶν tests τῶν tests ἐπιδόσεων καὶ μὲ τὴ χρῆσι ἄλλων tests ποὺ ἢμπορεῖ νὰ ἐπινοήσῃ ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος, καὶ θὰ ἀναφέρονται στὴν καθημερινὴ σχολικὴ πράξι.

Πολλὲς μέθοδοι ἢμπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ νὰ βοηθηθοῦν οἱ μαθηταὶ τῆς κατηγορίας αὐτῆς νὰ καλύψουν τὰ κενὰ καὶ τίς ἐλλείψεις των. Ὅταν ἡ τάξη εἶναι ὀλιγάριθμη ἢμπορεῖ ὁ δάσκαλος νὰ δώσῃ ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸν μαθητὴ τῆς κατηγορίας αὐτῆς γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ καλύψῃ τίς ἐλλείψεις του. Σ' ἄλλες χώρες ἡ τάξη διαιρεῖται σὲ δύο ἢ τρεῖς ὁμάδες καὶ στοὺς πιὸ ἱκανοὺς δίνεται ἓνα πιὸ πλούσιο σὲ γνώσεις πρόγραμμα καὶ οἱ ὀλιγώτερο ἱκανοὶ συγκεντροῦνται στὴ μάθησι τῶν πιὸ οὐσιωδῶν.

Ἔτσι ὁ ἱκανὸς μαθητὴς ποὺ ἀπουσίασε γιὰ πολὺ καιρὸ ἀπὸ τὸ σχολεῖο μαθαίνει τὰ οὐσιώδη μαζί μὲ τοὺς ὀλιγώτερο ἱκανοὺς καὶ ὅταν καλύψῃ τίς ἐλλείψεις του ἀκολουθεῖ τοὺς πιὸ ἱκανοὺς. Σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα φέρει ἡ ἰδιαίτερη βοήθεια ποὺ θὰ προσφέρῃ ὁ δάσκαλος ἢ ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου.

Ἀκόμη τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἢμπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ μὲ κατάλληλη ὀργάνωση τῆς τάξεως καὶ μὲ χρῆσι ἀτομικῶν καὶ ὁμαδικῶν μεθόδων διδασκαλίας. Στὰ πιὸ πολλὰ σχολεῖα τῆς Μ. Βρετανίας ὑπάρχει ἡ τάξη προσαρμογῆς στὴν ὁποία στέλλονται τὰ παιδιά τῆς ὁμάδος αὐτῆς γιὰ νὰ γίνῃ διάγνωση καὶ θεραπεία τῶν ἐλλείψεων ποὺ παρουσιάζουν ὅσο τὸ δυνατὸ στὸν συντομώτερο χρόνο γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ γυρίσουν στὴν κανονικὴ των τάξη.

Σ' ἄλλες περιοχὲς τῆς ὡς ἄνω χώρας ἡ τάξη προσαρμογῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ 8—9 μαθητὲς ἐνῶ σ' ἄλλες ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν φθάνει τοὺς εἴκοσι (20) καὶ περισσότερους. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ προσαρμοστικὴ τάξη μὲ τοὺς ὀλιγώτερους μαθητὲς εἶναι προτιμότερη, γιατί ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή τελειώνει σὲ συντομώτερο χρόνο καὶ ἔτσι ἱκανοποιοῦνται ὅλες οἱ περιπτώσεις τῶν παιδιῶν ἐκείνων ποὺ ἔχουν ἀνάγκη τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Ὅταν ὅμως οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ μείνουν στὴν

τάξη προσαρμογῆς γιὰ μερικοὺς μῆνες τότε εἶναι προτιμότερη ἢ πολυαριθμότερη τάξη. Ἐπειτα ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν μιᾶς τάξεως προσαρμογῆς ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τῆ βοήθεια πού παρέχεται ἀπὸ τὸν πλησίον λειτουργοῦνται ἰατρο-παιδαγωγικὸ σταθμὸ. Ἄν ὁ ἰατροπαιδαγωγικὸς σταθμὸς δὲν παρέχει ἰκανὴ βοήθεια τότε ἡ τάξη προσαρμογῆς πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγάριθμη. Ἀκόμη πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι ἡ ἀνάγκη δημιουργίας τάξεων προσαρμογῆς ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον τοῦ σχολείου. Ἄν οἱ μαθηταὶ ζοῦν σὲ περιβάλλον ὑγιεινὸ καὶ βοηθοῦνται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, εἶναι σὲ θέσι νὰ καλύψουν τὰ κενὰ πού δημιουργοῦν στὴ μάθησίν των οἱ ἀπουσίες. Ἐὰν ὅμως οἱ μαθηταὶ ζοῦν σὲ ὄχι τόσο ἀνετο περιβάλλον, εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἀνάγκες βοήθειας καὶ φοιτήσεως στὴν τάξη προσαρμογῆς. Στὶς ἀστικές περιοχὲς ἡμπορεῖ νὰ λειτουργεῖ μιὰ τάξη προσαρμογῆς καὶ νὰ δέχεται παιδιὰ ἀπὸ δυὸ ἢ καὶ περισσότερα σχολεῖα. Φυσικὰ μιὰ τέτοια τάξη ἔχει ὄλο τὸ ἀπαραίτητο διαγνωστικὸ ὑλικό, ἤτοι tests διαγνωστικὰ καὶ ἐπιδόσεων καθὼς καὶ βιβλία, σχολικὰ ἐγχειρίδια, χάρτες λεξικά καὶ λοιπὰ σχολικὰ εἶδη. Πολλοὶ μαθηταὶ πού παρακολουθοῦν τὶς τάξεις αὐτὲς χρειάζονται ἰδιαίτερη βοήθεια σ' ὅλα τὰ μαθήματα, οἱ περισσότεροι ὅμως στὰ γλωσσικά καὶ στὰ μαθηματικά. Αὐτοὶ θὰ πρέπει ὅσο τὸ δυνατόν συχνότερα νὰ παρακολουθοῦν συγχρόνως καὶ τὰ μαθήματα τῆς κανονικῆς τῶν τάξεως στὴν ὁποία θὰ ἐπιστρέψουν ὕστερα ἀπὸ λίγο χρόνο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ κατάλληλη ὀργάνωσι τοῦ προγράμματος.

Στὶς ἀγροτικές περιοχὲς παρουσιάζονται δυσκολίες στὴ λειτουργία μιᾶς τάξεως προσαρμογῆς στὴν ὁποία νὰ φοιτοῦν οἱ μαθηταὶ πολλῶν σχολείων τῆς περιοχῆς γιατί οἱ ἀποστάσεις εἶναι μεγάλες καὶ ἐλλείπουν τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα.

Δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ μιὰ τάξη προσαρμογῆς σὲ κάθε σχολεῖο γιατί τὰ ἀγροτικά σχολεῖα εἶναι ὀλιγάριθμα καὶ ἀκόμη φορτῶνεται μὲ πάρα πολὺ δουλειὰ ὁ δάσκαλος. Ἄλλωστε δὲν ὑπάρχει χρόνος γιὰ τὸ δάσκαλο τῶν ὀλιγοθεσίων σχολείων ν' ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς μαθητὲς αὐτούς. Γιὰ νὰ ἐξοικονομηθῇ χρόνος, γιὰ τὸ δάσκαλο τοῦ ὀλιγοθεσίου σχολείου, ν' ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς καθυστεροῦντες μαθητὲς πρέπει νὰ καθιερωθῇ ὁ ἰδιαίτερος δάσκαλος τῆς γυμναστικῆς, τῆς μουσικῆς καὶ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων (αὐτὸ ἔχει γίνῃ στὶς προηγμένες δυτικές χῶρες). Τὶς ὥρες πού οἱ ἰδιαίτεροι αὐτοὶ δάσκαλοι ἀπασχολοῦν τὰ παιδιὰ, ὁ δάσκαλος τοῦ σχολείου βρίσκει τὸ χρόνο νὰ δώσῃ ἰδιαίτερη βοήθεια στοὺς μαθητὲς αὐτούς. Μιὰ καλὴ λύσι εἶναι ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπισκέπτου Παιδαγωγοῦ—Ψυχολόγου ὁ ὁπείος, ἐπισκεπτόμενος τὰ σχολεῖα μιᾶς περιοχῆς κατὰ τακτικὰ χρονικὰ διαστήματα, θὰ ἀρέχῃ στὸ δάσκαλοτὶς ἀπαραίτητες συμβουλές γιὰ τὴν καλὴ διάγνωσι καὶ θεραπευτικὴ ἀγωγή. Ἀκόμη αὐτὸς ἡμπορεῖ νὰ δίνῃ διαλέξεις μὲ θέμα τὸν τρόπο ἀντιμετώπισεως τοῦ προβλήματος τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν πού παρουσιάζουν ὀρισμένες ἀνικανότητες καὶ ἀδυναμίες.

Ἡ ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τῶν παιδιῶν μὲ εἰδικὲς ἀδυναμίες

Οἱ εἰδικὲς ἀδυναμίες τῶν παιδιῶν, καθὼς καὶ προηγουμένως ἀνεφέραμε, παρουσιάζονται στὰ δυὸ κύρια μαθήματα, τὰ γλωσσικά καὶ τὰ μαθηματικά.

Γι' αυτό το λόγο πρέπει να γίνεται διάγνωση και θεραπεία τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῶν. Οἱ αἰτίες τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν πολλές φορές εἶναι ἀφανεῖς καὶ χρειάζεται μεγάλη ἐπιδεξιότητα γιὰ τὴν ἐξακρίβωσή των. Οἱ αἰτίες αὐτὲς ἢμποροῦν νὰ ταξινομηθοῦν σὲ τρεῖς κατηγορίες:

1. Στὴν πρώτη κατηγορία ἀνήκουν τὰ ἐπαναλαμβανόμενα λάθη καὶ οἱ ἐσφαλμένες συνήθειες, πού ἐμποδίζουν τὴν ἐπιτυχία σ' ἓνα μάθημα. Π.χ. Πολλοὶ μαθηταὶ δὲν καταλαβαίνουν καλὰ τὴν ἔννοια τοῦ «μηδέν» καὶ τὸ ρόλο του στὸν πολλαπλασιασμό, ἢ δὲν κατοθώνουν νὰ μάθουν ἐπακριβῶς τὶς σχέσεις τῶν ἀριθμῶν στὴν πρόσθεση. Στὴν ἀνάγνωση συνηθίζουν νὰ προσκολλοῦνται πολὺ στὰ γράμματα ἢ στὶς συλλαβές κ.λ.π.

2. Στὴν δεύτερη κατηγορία οἱ αἰτίες εἶναι περισσότερο ἀφανεῖς. Εἶναι φυσιολογικὲς ἢ ψυχολογικὲς ἀδυναμίες οἱ ὁποῖες κάνουν δύσκολη τὴ μάθηση, ἀν ὄχι ἀδύνατο, χωρὶς βοήθεια καὶ εἰδικὲς ὁδηγίες. Ἡ ἀνεπάρκεια στὴν ὄραση ἢ στὴν ἀκοή ἢ στὴν ἀντίληψη εἶναι αἰτίες πού κάνουν τὰ παιδιὰ νὰ ἀποτυγχάνουν σὲ πολλὰ μαθήματα.

3. Στὴν τρίτη κατηγορία ἀνήκουν τὰ αἴτια πού εἶναι σχετικὰ μὲ τὸ χαρακτήρα καὶ τὴν προσωπικότητα.

Ἡ σχέση πού ὑφίσταται ἀνάμεσα στὴν κακὴ προσαρμογὴ καὶ σὲ εἰδικὴ ἀνικανότητα ἢ ἀδυναμία δὲν φαίνεται πάντα, ἀλλ' ἡ πείρα πού ἀποκτήθηκε στὶς παιδοψυχιατρικὲς κλινικὲς ἀπέδειξε ὅτι μιὰ ἀδυναμία ἢ ἀνικανότητα παρουσιάζεται σὲ περιπτώσεις πού ὁ κύριος παράγοντας εἶναι ἡ κακὴ προσαρμογὴ. Μιὰ ἔλλειψη αὐτοπεποιθήσεως πού δημιουργεῖται σ' ἓνα παιδί ἀπὸ κακὴ προσαρμογὴ ὕστερα ἀπὸ λίγες περιπτώσεις ἀποτυχίας σ' ἓνα μάθημα, ἐξελίσσεται σὲ διαρκὴ ἀνικανότητα σὸ μάθημα αὐτό. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις τὰ θεραπευτικὰ μέτρα περιλαμβάνουν πολλές φορές βοήθεια γιὰ τὴν ὑπερνίκηση τῆς ἀνικανότητος, ἀλλ' ἡ βοήθεια αὐτὴ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν Παιδαγωγὸ — Ψυχολόγο κυρίως σὰν μιὰ εὐκαιρία γιὰ τὴν ἀπὸ τὸ παιδί ἀνάκτηση τῆς αὐτοπεποιθήσεώς του καὶ τὴν ὑπερνίκηση τῆς κακῆς προσαρμογῆς του. Οἱ εἰδικὲς ἀνικανότητες ἢ ἀδυναμίες δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἀνακαλυφθοῦν μὲ τὴν ἐφαρμογὴ ἀπλῶν διαγνωστικῶν tests ἢ νὰ θεραπευθοῦν μὲ μιὰ ἀπλὴ μεθοδικὴ διδασκαλία. Ἀπαιτεῖται προσοχή, ἐπιδεξιότητα κατὰ τὴ διάγνωση καὶ χρῆσι καταλλήλων θεραπευτικῶν μεθόδων.

Νοημοσύνη καὶ εἰδικὲς ἀδυναμίες ἢ ἀνικανότητες

Ἐνα ἄλλο θέμα πού πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἶναι ἡ σχέση πού ὑφίσταται ἀνάμεσα στὴ νοημοσύνη καὶ στὶς εἰδικὲς ἀνικανότητες ἢ ἀδυναμίες.

Μιὰ εἰδικὴ ἀδυναμία ἢ ἀνικανότητα ἢμπορεῖ νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ὑψηλὸ ἢ χαμηλὸ βαθμὸ νοημοσύνης. Ὁ μαθητὴς πού ὑπολείπεται τῆς κανονικῆς ἰκανότητος ἔχει ἀνάγκη εἰδικῆς μέριμνας λόγω τῆς ἀμβλύτητός του ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν εἰδικὴ ἀνικανότητα ἀπ' τὴν ὁποία ὑποφέρει. Ἡ θεραπεία τῆς εἰδικῆς ἀνικανότητος πρέπει νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῆς νοημοσύνης του. Τὰ παιδιὰ πού παρουσιάζουν εἰδικὲς ἀδυναμίες καὶ ἡ νοημοσύνη των εἶναι ὁμαλὴ ἢ ὑψηλὴ πρέπει νὰ τύχουν ἀτομικῆς μέριμνας καὶ νὰ μὴν τοποθετηθοῦν σὲ τάξεις καθυστέρημένων μαθητῶν.

Τρόποι και μέσα αντιμετώπισης του προβλήματος

Ἡ διάγνωσι καὶ ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ δασκάλου τῆς τάξεως ἂν βέβαι ο ἄριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως δὲν εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ 30, καὶ ἂν χρησιμοποιοῦνται ὁμαδικές καὶ ἀτομικές μέθοδοι. Ἀκόμη καὶ κάτω ἀπ' τὶς σημερινές συνθήκες οἱ δάσκαλοι ἢ μποροῦν νὰ συνεισφέρουν θετικὰ στὴν θεραπεία τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν ὅταν προσέχουν τοὺς μαθητὲς καὶ ἀτομικὰ καὶ ὅσο τὸ ἐπιτρέπουν οἱ συνθήκες ἐργασίας τοῦ σχολείου. Ἡ βοήθεια εἶναι πιὸ ἀποτελεσματικὴ γιὰ τὰ παιδιά ποὺ ἀνήκουν στὴν πρώτη κατηγορία, δηλ. γιὰ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ἀποκτήσει ἐσφαλμένες ἕξεις ἢ γιὰ ἐκεῖνα ποὺ δὲν κατῶρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς μαθήσεως. Χωρὶς εἰδικές ὁδηγίες ὁ δάσκαλος τῆς τάξεως δὲν ἢ μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ θεραπευτικὰ τοὺς μαθητὲς μὲ φυσιολογικές ἢ ψυχικές ἀνωμαλίες ἢ μὲ κακὴ προσαρμογὴ. Τὰ παιδιά τῶν κατηγοριῶν αὐτῶν ἔχουν ἀνάγκη τάξεως προσαρμογῆς ἢ ψυχολογικῆς κλινικῆς.

Ἡ τάξη προσαρμογῆς πρέπει νὰ δέχεται μαθητὲς μὲ σχετικῶς ἀπλές ἀδυναμίες στὴ μάθησι καὶ εἰδικὰ μὲ ἐκεῖνες ποὺ ἢ μποροῦν νὰ βρεθοῦν μὲ τὴ χρῆσι διαγνωστικῶν tests. Οἱ ἄλλες περιπτώσεις πρέπει νὰ ἀναλαμβάνονται ἀπὸ τὴν παιδο-ψυχιατρικὴ κλινικὴ. Ἀλλ' ἀκόμη καὶ στὶς εὐκόλες περιπτώσεις ὁ δάσκαλος τῆς προσαρμοστικῆς τάξεως πρέπει νὰ βοηθῆται ἀπὸ τὸν εἰδικὸ παιδαγωγό — ψυχολόγο ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἐπισκέπτεται τὴν τάξη ἢ νὰ ὁδηγοῦνται οἱ μαθηταὶ στὸν ἰατροπαιδαγωγικὸ σταθμό. Πολλές περιπτώσεις παιδιῶν ἀπαιτοῦν ἐξέταση ἀπὸ τὸν ψυχίατρο ἢ ἀπὸ ὀφθαλμίατρο, ἀνάλογα, καὶ ἄλλου εἰδικοῦ ἰατροῦ.

Ὁ χρόνος φοιτήσεως στὴν τάξη προσαρμογῆς ποικίλει ἀπὸ μαθητὴ σὲ μαθητὴ. Γιὰ πολλοὺς μιὰ φοίτησι 30' τὴν ἑβδομάδα εἶναι ἀρκετὴ, ἐνῶ γι' ἄλλους ἀπαιτεῖται φοίτησι μιᾶς καὶ περισσοτέρων ὥρων τὴν ἡμέρα. Παράλληλα ὁ μαθητὴς θὰ παίρνῃ μέρος στὴν ἐργασιατῆς κανονικῆς τοῦ τάξεως. Στὶς ἀγροτικές περιοχές τὰ προβλήματα τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν εἶναι παρόμοια μ' ἐκεῖνα τῶν μαθητῶν ποὺ καθυστεροῦν λόγω πολλῶν ἀπουσιῶν, καὶ οἱ λύσεις τῶν εἶναι παρόμοιοι, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνομε τὰ ἴδια παραπέμπομε τὸν ἀναγνώστη σὲ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν προβλημάτων τῶν μαθητῶν ποὺ καθυστεροῦν λόγω πολλῶν ἀπουσιῶν.

Ἡ ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τῶν παιδιῶν ποὺ παρουσιάζουν διανοητικὴ καθυστέρησι

Τὸ πρόβλημα τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν σ' ἄλλες χώρες ἀντιμετωπίζεται μὲ πολλοὺς καὶ διαφορετικούς τρόπους. Ἔγιναι προσπάθειες νὰ κρατήσουν τοὺς μαθητὲς αὐτοὺς στὸ κανονικὸ σχολεῖο χρησιμοποιοῦντες ὁμαδικὸ τρόπο καὶ μεθόδους διδασκαλίας.

Ἀλλ' ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ ὁμαδικὴ μέθοδος δὲν εἶναι ἢ κατάλληλη γιὰ τὰ παιδιά αὐτά. Ἡ παρουσία μιᾶς μικρῆς μειονοψηφίας μαθητῶν σοβαρὰ καθυστερημένων δημιουργεῖ μιὰ κατάστασι στὴν ὁποία ὁ δάσκαλος δὲν ἢ μπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν προσοχὴ ποὺ ὀφείλει στὰ ὁμαλὰ παιδιά. Μιὰ λύσι εἶναι ἡ ὀργάνωσι καὶ ἡ λειτουργία σὲ κάθε κανονικὸ σχολεῖο μιᾶς τάξεως γιὰ ὅλους τοὺς διανοητικῶς καθυστεροῦντας μαθητὲς τοῦ σχολείου καὶ κάθε ἡλικίας.

Τὸ Εἰδικὸ Σχολεῖο

Στὴ Μ. Βρετανία τὸ πρόβλημα λύθηκε μὲ τὴν λειτουργία τῶν εἰδικῶν σχολείων ὅπου φοιτοῦν οἱ διανοητικῶς καθυστερημένοι μαθητές. Ἀκόμη λειτουργοῦν εἰδικὰ σχολεῖα μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητές, ἐνῶ σ' ἄλλες περιοχὲς οἱ μαθητές τοῦ εἰδικοῦ σχολεῖου μένουν πολλοὶ μαζί σὲ σπίτια καὶ φοιτοῦν σὲ γειτονικὰ εἰδικὰ σχολεῖα. Σὲ περιπτώσεις ἀνάγκης ἢ τάξη τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων μαθητῶν κάθε ἡλικίας εἶναι ἡ καλύτερη λύση, ἀλλ' ὄχι ἡ ἰδανικὴ, διότι διανοητικῶς καθυστερημένοι μαθητές πού ἡ ἡλικία τους εἶναι ἀπὸ 7 μέχρι 12 χρόνων δὲν ἔμποροῦν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπ' τὴν ὁμοιόμορφη διδασκαλία, οὔτε νὰ ἀναπτύξουν τὶς δυνάμεις τους καὶ νὰ καλλιεργήσουν τὰ διαφέροντά τους ἐὰν θὰ ἔχουν τὸν ἴδιο δάσκαλο σὲ ὅλη τους τὴν σχολικὴ ζωὴ καὶ θὰ συνδέωνται μὲ μαθητές τόσων διαφορετικῶν ἡλικιῶν. Ὁ δάσκαλος τῆς εἰδικῆς τάξεως ἀπομονώνεται, χρησιμοποιεῖ πάντοτε τὶς ἴδιες μεθόδους καὶ οἱ μαθητές ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὶς δεξιότητες καὶ τὰ διαφέροντα ἐνὸς προσώπου. Φυσικὰ στοὺς μικροὺς συνοικισμοὺς ἢ σὲ ἀρραιοκατωκημένες περιοχὲς ἢ τάξη μὲ ὅλους τοὺς καθυστερημένους μαθητές ἀσχέτως ἡλικίας εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ λύση. Τὸ μέγιστον τῶν μαθητῶν τῶν εἰδικῶν τάξεων δὲν πρέπει νὰ ξεπερνᾷ τοὺς εἴκοσι, τὸ μέγιστον τῶν εἰδικῶν σχολείων δὲν πρέπει νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ διακόσιοι καὶ τὸ μίνιμουμ (150) ἑκατὸν πενήντα μαθηταί. Τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ δὲν πρέπει νὰ φοιτοῦν στὸ ἴδιο σχολεῖο μὲ τὰ φυσικῶς ἀνίκανα παιδιὰ διότι οἱ παιδευτικὲς ἀνάγκες τῶν δύο ομάδων δὲν συμπίπτουν.

Τὰ ἡμερήσια εἰδικὰ σχολεῖα ἔμποροῦν νὰ ὀργανωθοῦν μὲ πολλοὺς τρόπους. Ἐμπορεῖ οἱ μαθηταί νὰ χωρισθοῦν σ' ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοσή των σὲ κάθε ἕνα μάθημα καὶ ἔτσι ἡ τάξη τῆς ἀναγνώσεως δὲν εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν τάξη τῆς ἀριθμητικῆς. Ὅμως χρειάζονται πολλοὶ δάσκαλοι γιὰ νὰ διδάσκουν ταυτόχρονα τὸ ἴδιο μάθημα στὶς ὁμάδες. Ἄλλο εἶδος ὀργανώσεως εἶναι ὁ σχηματισμὸς μόνον μιᾶς τάξεως πού μένει ἀμετάβλητη καὶ οἱ μαθηταί διδάσκονται τὴν ἴδια ὥρα τὸ ἴδιο μάθημα ἀπὸ τὸν ἴδιο δάσκαλο. Καὶ οἱ δύο τρόποι ἔχουν τὰ πλεονεκτήματά τους. Ὁ χωρισμὸς τῶν μαθητῶν σ' ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοσί των σὲ κάθε μάθημα, προάγει τὶς ἀτομικὲς ἰκανότητες καὶ δεξιότητες τῶν μαθητῶν, ἐνῶ στὶς ἐνιαῖες τάξεις ὁ δάσκαλος ἔμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τοὺς μαθητές του καλύτερα. Ἀναφέρεται, σὲ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα συγγράμματα, ὅτι στὴν Μ. Βρετανία, σχολεῖα πού ἐργαζότανε μὲ τάξεις διηρημένες σὲ ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίθεσι τῶν μαθητῶν ἄλλαξαν σύστημα ὀργανώσεως καὶ σχημάτισαν ἐνιαῖες τάξεις καὶ ἄλλα πού εἶχαν ἐνιαῖες τάξεις ἔκαμαν τὸ ἀντίθετο. Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἐπὶ μέρους θέμα χρειάζεται νὰ γίνῃ πειραματισμὸς καὶ ἔρευνα.

Τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τῶν εἰδικῶν σχολείων πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ γνώσεις ἀνάλογες μὲ τὶς ἰκανότητες καὶ τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν του καὶ νὰ τοὺς προπαρασκευάζει γιὰ τὴν μετέπειτα ζωὴ τους στὴν κοινωνία. Θὰ πρέπει νὰ διδάσκωνται στοιχειώδεις γνώσεις γλώσσας, γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς προσηρμοσμένες πρὸς τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ἰκανότητες τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Θὰ πρέπει νὰ δίνεται ἰδιαίτερη

θέσι στὰ τεχνικά καὶ στὴν μουσική, διότι αὐτὰ εἶναι σπουδαῖες παιδευτικές ἐνέργειες στὶς ὁποῖες τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιά παρουσιάζουν πάρα πολὺ καλὴ ἐπίδοση καὶ πετυχαίνουν ἀξιόλογα ἀποτελέσματα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καλλιεργοῦνται καὶ οἱ ἀτομικὲς τους ἱκανότητες. Εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητο νὰ συνηθίσουν οἱ μαθηταὶ (νὰ ἐθισθοῦν) νὰ ἐνεργοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες συμπεριφορᾶς τοῦ σχολείου καὶ ἔτσι νὰ δημιουργεῖται μιὰ εὐχάριστη σχολικὴ ἀτμόσφαιρα.

Τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιά μαθαίνουν μὲ τοὺς ὀπτικoὺς καὶ κιναισθητικoὺς τρόπους μαθήσεως καὶ ὄχι μὲ τὸν προφορικὸ. Στὸ εἰδικὸ σχολεῖο, ὅπου φοιτοῦν, αἰσθάνονται εὐχάριστα. Πρέπει ὁμως παράλληλα μ' αὐτὴ τὴν εὐχάριστη ζωὴ, νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὴ ζωὴ στὴν κοινωνία ἀργότερα. Στὰ εἰδικὰ σχολεῖα πρέπει οἱ μαθηταὶ νὰ εἶναι ἐσωτερικοί, γιατί πολλὰ πνευματικῶς καθυστερημένα παιδιά πρέπει νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ τους περιβάλλον, ὅπως ὑπάρχουν καὶ πνευματικῶς καθυστερημένα παιδιά ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴ φοίτησή τους στὸ εἰδικὸ σχολεῖο ἤμποροῦν καὶ πρέπει νὰ γυρῖσουν στὸ σπίτι τους. Πρέπει μὲν νὰ λαμβάνεται εἰδικὴ μέριμνα ὥστε κατὰ τὸ χρόνο τῆς φοιτήσεως των στὸ εἰδικὸ σχολεῖο νὰ προπαρασκευασθοῦν ἐπαγγελματικά, καὶ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐργασθοῦν μετὰ τὴν ἀποφοίτησή τους.

Τὰ ἀνεπίδεκτα μαθήσεως παιδιά πρέπει νὰ συγκεντρώνονται σὲ κέντρα ἀπασχολήσεως ὅπου θὰ διδαχθοῦν χειροτεχνία, μουσικὴ καὶ ἄλλες παρόμοιες δράσεις.

Τελειώσαμε! Ὅταν ἔγραφα τὴν παρούσα μελέτη εἶχα ὑπ' ὄψει μου νὰ ἐκθέσω τίς ἀπόψεις μου πάνω στὸ θέμα αὐτό, ποὺ τόσο ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ ταυτόχρονα νὰ ἀναφέρω καὶ τοὺς τρόπους χειρισμοῦ καὶ ἀντιμετωπίσεως του σ' ἄλλες χώρες. Πρῶτα-πρῶτα ἔκαμα τὸν διαχωρισμὸ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν καθυστερημένων παιδιῶν, περιέγραψα τίς κατηγορίες αὐτές καὶ ἀναφέρθηκα στὰ αἷτια τῆς καθυστέρησεως. Κατόπιν ἀσχολήθηκα μὲ τὸν τρόπο τῆς ἐξακριβώσεως τῶν καθυστερημένων παιδιῶν, μὲ τὸ θέμα τῶν καταλλήλων προσώπων καὶ ἀνέφερα μὲ λίγα λόγια τί πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας κατὰ τὴν ἐπιλογή καὶ ἐξακρίβωση. Ἀκόμη μίλησα γιὰ τοὺς τρόπους ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὰ παιδιά τῶν ὡς ἄνω εἰδικῶν ὁμάδων ἢ κατηγοριῶν, τὴ σχέση εἰδικῶν ἀδυναμιῶν καὶ νοημοσύνης καὶ ἔπειτα μίλησα γιὰ τοὺς τρόπους καὶ μέσα ἀντιμετωπίσεως καὶ τὸν τρόπο ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ εἰδικoῦ σχολείου.

Ἀκόμη ὅταν ἔγραφα τὴν παρούσα μελέτη εἶχα ὑπ' ὄψει μου τὸν τρόπο ποὺ ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν στὴ χώρα μας μὲ τὴν κρατικὴ προσπάθεια καὶ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Ὅλοι μας ξέρομε πόσο ὕστεροῦμε στὸν τομέα αὐτό. Ὅχι θέβαια γιατί δὲν καταβάλλονται φιλότιμες προσπάθειες ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τοῦ εἰδικoῦ σχολείου Καισαριανῆς καὶ τῶν ἄλλων παρομοίας φύσεως ἰδρυμάτων γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν ἐκεῖ φοιτούντων καθυστερημένων παιδιῶν. Ἀλλὰ τώρα ποὺ σημειώνονται τέτοιες ἐξελίξεις στὸ τομέα τῆς παιδείας τῆς χώρας μας καὶ οἱ ὁποῖες θὰ ἀνατρέψουν τὸ παμπάλαιο καὶ ἀσυγχρόνιστο ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα, πρέπει ἡ κρατικὴ φροντίδα γιὰ τὰ δυστυχημένα αὐτὰ ἀνθρώπινα πλάσματα νὰ ἐκδηλωθῇ ἐντονώτερη. Νὰ μελετηθῇ τὸ θέμα τῶν παιδιῶν αὐτῶν καὶ νὰ δοθῇ ἡ λύση ποὺ πρέπει.

